

1. אחמד צאלח זראע (אבו סוהייל) וזוגתו יסרה זריאן זראע.

אחמד יליד טנטורה, היה בן 10 ביום הכיבוש.
[השיחה מתנהלת בעברית ובערבית]

[תחילת השיחה על צילום שנמצא בביתו של אבו סוהייל מטנטורה]
אבו סוהייל: תשאל איך זה, איך הרסתם את הטנטורה, אתם רוצים לעשות
מלחמה בבקשה, לא הייתם עושים שלום כמו כפרים אחרים הייתם נשארים,
כמו כל כפר

כך: סליחה השם שלך?

אבו סוהייל: לי קוראים צאלח, אחמד צאלח זראע, אבו סוהייל

כך: אתה יליד איזה שנה?

אבו סוהייל: [עובר לערבית] אתה עיתונאי?

כך: לא סטודנט באוניברסיטה

אבו סוהייל: יפה מאוד, למה לא

יסרה: הוא רוצה לדעת בן כמה אתה

אבו סוהייל: [מתעלם]. מתייחס לתמונה] אני אומר לך, כשהוציאו אותנו
מטנטורה, הושיבו אותנו ביקשו היהודים לרשום אשתו של כל מי שמת, יחד
עם ילדיה ,

[מונולוג] מה היו עושים בכפר? נכנסו מכוון צפון, קוראים אחד הורגים אותו.
אחר כך שנכנסו, אני זוכר היטב בחצות הליל התחילה המלחמה, עד שתיים
עשרה וחצי למחרת, לקח הרבה זמן עד שנכנסו. בית שלי היה בצד הזה של
הכפר, כאן בדרום.

יסרה: היו בוחרים את הצעירים הטובים כדי לירות בהם

אבו סוהייל: היו שמים עשרים או שלושים איש על הקיר ויורים בהם ואז
הביאו את המנול אל-ג'בארה ועוד כמה מפרדים וזה היה כמו מלחמת היטלר
היו תופסים מערמת הגופות וזורקים הגופות היו כמו גרגרי החיטה בגורן.

[עובר לעברית ומספר את סיפורה של בחורה יפה [ונוקב בשמה] מטנטורה

שנאנסה על ידי חיילים]

אני ועוד ארבעה ילדים מבני כיתתי היינו הולכים עם יגאל ניידרמן מזיכרון
יעקב, פורצים לחנויות ולוקחים ביסקוויטים וסוכריות והיינו מחלקים לילדים

הקטנים. אחרי כמה שנים אני עבדתי אצלו ושאלתי אותו: אתה יגאל? והוא

שאל אותי מאיפה אני מכיר אותך? אמרתי לו שהיינו הולכים אתו לחנויות

ומביאים ביסקוויטים וסוכריות ונותנים לילדים הקטנים. הוא היה בחור טוב.

הוא שאל [אותי] אם הוא היה טוב [אז] ואני אמרתי לו שאני זוכר שאתי הוא

היה טוב, אבל זו הייתה מלחמה ואי אפשר לדעת מי היה טוב ומי לא. אנשים

של זיכרון אני זוכר אחד מהם עדיין בחיים שמו היה מוטי, מרדכי, הוא היה

אחד מן השישה או שבעה החברה שבאו אלינו ומנעו את ההרג [מספר על

דוקטור רפפורט רופא שטיפל בהם] בשנת 1948 הצבא נכנס בשעה שתיים

עשרה וחצי, המלחמה התחילה בחצות הליל

[סוף קלטת]

קלטת חדשה

כך: [עברית] עוד לא התחילו לירות נכון?

אבו סוהייל: נכון

כץ: עכשיו תנסה להיזכר רגע, האנשים האלה שאספו אתכם שסידרו קבוצות של 40 האנשים האלה היו החיילים שכבשו את הכפר או שהם היו בחורים חיילים אחרים שבאו במקום?
אבו סוהייל [ערבית] צבא, השם שלהם היה הגנה, צבא
כץ: השאלה
אבו סוהייל: באו אלינו שמו אותנו איפה בית הקברות והתחילו לומר "ילדים קטנים לפה"
כץ [קוטע אותן] וזה באיזה שעה בערך זה היה?
אבו סוהייל: אחרי הצהרים אחרי שנכנסו לכפר
כץ: מה זה 3 או 4?
אבו סוהייל: [עברית] לא לפני זה. אבל האמת הרגו אנשים בלי מלחמה, הרבה, הרבה, אנחנו עלינו על המתים בכבישים, הרבה, הרבה הרגו. [ערבית] הרגו את כל החברה הצעירים, בלי קרב, אלוהים יודע, מה יכולנו לעשות?
כץ: אבל ילדים, ובבחורות גם כן הרגו?
אבו סוהייל: לא הרגו אף אחד
כץ: רק בגברים
אבו סוהייל: זה במלחמה, זה מה שבפנים נכנסו מי שהיו רואים אותו, הורגים אותו; אחר כך, היו עושים [לוקחים] 20 או 12 צעירים בגיל 20, או בגילי או בגילו [מצביע על אבו תופיק המתורגמן] ושמו אותם על הקיר והורגים אותם. אחר כך הביאו אנשים מפרדיס לפה, אף אחד לא נשאר כולם נחפרו, אספו את האנשים
כץ: רגע אבל זה שאתה אומר שאספו 12 איש וירו, זה ירו בהם, הרגו אותם? אבו סוהייל: מי?
כץ: מה שאתה אומר שעכשיו שאספו אבו סוהייל: שאספו, כן הרגו
כץ: ירו ואתה ראית את זה?
אבו סוהייל: כן הרגו אותם
כץ: כמה בערך?
אבו סוהייל: מה אני אגיד לך הרבה, הרבה
כץ: כמה הרבה, מאה
יסרה: יותר. כל גבר צעיר ירו בו
אבו תופיק: גם היא הייתה שמה
כץ: סליחה אני צריך בבקשה גם את השם של הגברת
יסרה: למה?
כץ: זה בשביל האוניברסיטה אין מה לפחד.
אבו סוהייל: אתה רוצה שם של אבא שלה לא?
כץ: אני צריך את השם שלה כמו את השם שלך
אבו סוהייל: קוראים לה יסרה זיידאן איוב [זראע]
אבו תופיק: ממשפחת חאג' רשיד
[שיחה על החמולות בכפר ועל גילה של הגברת כמו כן שיחה על איך נרשמו הגילים]
כץ: האנשים שאספו אותם וירו בהם, הם משהוא התנגדו או אמרו משהו, או שירו בהם וזהו?
אבו סוהייל: הם אחרי שנכנסו לכפר, הרגו מה שהרגו, באו אנשים מפרדיס שאספו אותם, עכשיו באו לקחו אותנו את הבחורות והילדים שמו אותנו במקום הזה, וגם כן הגברים שמו אותם, כל ארבעים שורה שורה ורוצים לגמור על כולם
כץ: ואלה שהרגו אותם הרגו קודם?

אבו סוהייל: אני לא יודע, הרג קודם לא הרג, השם של הצבא אז היה הגנה.
כץ: עכשיו תגיד אתה אולי הכרת שם בן אדם שהסתובב שם בשם שמשון?
אבו סוהייל: שמעתי עליו, אבל לא זוכר
כץ: אני רוצה לשאול אותך שאלה כזו, אתה ראית בן אדם, מישהו הולך שמה
עם רשימות ומוציא בני אדם
אבו סוהייל: כן, כן
כץ: לפי מה לקחו?
אבו סוהייל: אני חושב אולי שש אנשים, אחד סלים אבו שוג'ר
אבו תופיק: אבל הוא שאל אותך על שמשון
אבו סוהייל: אהה! רגע עכשיו נזכרתי בזה, היו אנשים הלשינו, מטנטורה, שהם
הביאו נשק מסוריה
אבו תופיק: נתנו להם את הרשימה
אבו סוהייל: אכן, כן, אני לא יודע אם זה היה אחד או שניים. הרבה מטנטורה
ברחו בלילה לסוריה. הם נשארו בים והלכו לסוריה, הצעירים לא רוצים,
רוצים מלחמה, הגדולים אומרים להם תיזהרו אנחנו נמות, אז יש לנו משפחות
ברחו בסירות, ברחו ללבנון
אבו תופיק: היה בטנטורה צבא סורי צבא מצרי?
אבו סוהייל: לא, לא, רק הכפר, כלום לא היה
כץ: לא היו בכלל זרים?
אבו סוהייל: אף אחד לא מבחוץ
כץ: אלה שאספו אותם לפי הרשימות כמה תפסו?
אבו סוהייל: עכשיו נזכרתי בשמשון הזה, הוא התחיל: פלוני זה נמצא זה
נמצא, אז נראה מזה שהם ידעו שכפר טנטורה ילך, ידעו שיכבשו אותם, אז הם
ברחו דרך הסירות
כץ: אבל שמות אלה, מתי חיפשו אותם?
אבו סוהייל: היה בן אדם היה לו הרשימות שלהם
כץ: אבל זה היה אחרי שכבשו את הכפר
אבו סוהייל: כן, אחרי שכבשו את הכפר את הכול
כץ: אבל מה עשו אתם?
אבו סוהייל: לא מצאו, רק אחד, הם כנראה ברחו דרך הים, הוא הכיר אותם,
אמרו להם לא לעשות מלחמה, לעשות שלום, הצעירים לא רצו, אז הם אמרו
להם אם תהייה מלחמה, אנחנו נסתלק, לעזאזל אתכם
כץ: האחד הזה שמצאו מה היה אתו?
אבו סוהייל: אני זוכר שהיו 4 מכונות שלקחו את הגברים לבית הסוהר, אחד
אומרים לו, יא סלים יאללה תעלה, בא אחד אומר לו אתה סלים, אבו שוג'ור,
אמר לו כן, אז אמר לו תעמוד בצד, קשרו אותו, שחטו אותו, אנשים שבאו
מפרדיס ראו אותו במצב כזה, לא ירו בו, שחטו אותו עם סכין
כץ: אבל למה זה?
אבו סוהייל: זה היה מהאנשים שהביאו נשק לטנטורה, זה תפסו אותו,
כץ: בחוץ מצאו אותו, יעני?
אבו סוהייל: לא בכפר, עכשיו התחילו לקחת את הכפריים לבית סוהר, צרפנד,
אז אחד אומר לו יא סלים תעלה, אז אומר לו אתה סלים,
אבו תופיק: כי לא הכיר אותו
אבו סוהייל: כנראה זה שאמר לו: "יא סלים". אמר לו זאת בכוונה כדי שיתפסו
אותו

[שיחה נוספת על הנושא הזה, חזרה במילים אחרות על הוויכוח בין הזקנים
לצעירים]

כץ: אבל תגיד לי משהו שאתה ראית שיורדים באנשים, אתה ראית מסביב את החיילים גם? מה עשו החיילים?

אבו סוהייל: שנכנסו בכפר, אני גר פה, היו גרים פה, כל הבחורות ואותנו אספו והכניסו מפה [מראה על תמונה שיש לו בבית], אז צרפו אותנו בפנים הכפר, ואנחנו רואים פה בן אדם מת, פה הרוג פה הרוג, והבחורות התחילו לבכות, אז אחר כך אני ראיתי בעיניים, ואנשים מפרדיס גם סיפרו את זה, לקחו 10 עד 12 איש ושמו אותם על הקיר, וירו בהם

כץ: כמה חיילים עמדו במקום שבו ירו?

אבו סוהייל: הרבה

כץ: השאלה שלי כשירו האם כל החיילים היו מבסוטים?

אבו סוהייל: בטח מי שהורג, אם אתה לא רוצה אתה לא נותן לו, כולם רצו, הקצינים רוצים את זה, אם לא רוצים לא היו הורגים אף אחד, אם לא רוצים לא היו הורגים אף אחד, למה רצו להרוג את כולנו? למה כולם רצו את זה. אני רוצה להגיד לך האמת, רצו להרוג את כל הכפר, לא רצו שיישאר אף אחד מן הכפר, אם לא היו אנשי זיכרון, אתה לא רואה שם אחד מטנטורה

כץ: את אומר שהרצח וההרג לא היה של יחידים, זו הייתה המטרה הכללית?

אבו סוהייל: זה מה שאני מבין כרגע

אבו תופיק: גם אבו פהמי אמר לך אותו דבר

כץ: כן

אבו תופיק: לא אמר לך שמכונות הירי היו מוכנות שבאו אנשי זיכרון?

כץ: כן כן

אבו סוהייל: כן הרגו הרבה, לקחו אותם מהבית עם בגדי השינה, ככה לקחו אותם מהבית, שמו אותנו בדיוק ליד בית הקברות

[נכנס מישוהו]

כץ: על הקטע של הים לא שמענו כלום?

[שיחה עם האורח שנכנס]

כץ: תגיד לי מה ששאל אותך אבו תופיק, אתם על שפת הים הייתם בהתחלה

או לא הייתם?

אבו סוהייל: היינו על הים, אז הם באו והביאו אותנו לבית הקברות

כץ: אז בהתחלה הייתם על שפת הים?

אבו סוהייל: כן כל הכפר היה שם, ואז הביאו אותנו למקום הזה

כץ: כדי להעמיס אותם על המכוניות?

אבו סוהייל: כדי שיהיה יותר קל, אני מבין שרצו להתחיל להרוג יהיה יותר טוב בבית הקברות. נגיד שאני גר פה [מראה על התמונה] לקחנו אותנו כדי שנהיה ערמה אחת, כל האנשים, זה לא לקח חצי שעה, יותר עד שאספו את כל הכפר, אבל אני לא זוכר, ושמו אותנו במקום הזה, והביאו את כל הגברים, שמו אותם כל 40 בשורה אחת, יעני רוצים לעשות סדר, רוצים להרוג, ואז רואים את האנשים מזיכרון והם הצילו את החיים שלנו. באו זרקו את כל הבחורות והילדים בצד הזה,

אבו תופיק: ומטנטורה לקחו אתכם במכוניות או שהלכתם ברגל

אבו סוהייל: לא במכוניות, לקחו אותנו לפרדיס, ומשם לבית סוהר. אני אומר לך בא המוכתאר של זיכרון, אמר להם [להורגים]: מה אתם עושים? אמרו לו:

זה מלחמה, וזה נגמר

כץ: היה ויכוח גדול?

אבו סוהייל: היה ויכוח חזק, האנשים מזיכרון כל אחד היה לו אקדח ביד, ועמדו בנינו ובניהם, והתחילו להתווכח עם הקצינים אמרו להם: אתם לא תהרגו אחד אפילו, אנחנו מכירים את האנשים האלה, מי שדפק אותם זה הצעירים האלה, אנחנו מכירים אותם הרבה זמן, עכשיו מה שקרה קרה, מי

שנהרג נהרג, יהודי או ערבי לא חשוב, אבל שבן אדם מת "חאלס" אין לך מה לעשות אתו. אז אחד עלה מזיכרון על האוטו, השאר נשאר, הביא מכונות זרקו אותנו פה, בכלא צרפנד, שנתיים וכמה חודשים שחררו אותנו ושאלו כל אחד איפה המשפחה שלו? בסוריה בירדן בישראל, ושלחו אותנו לשם. אבו תופיק: ואם לא היו באים אנשי זומארין [זיכרון] אבו סוהייל: אם אנשי זיכרון היו מאחרים ברבע שעה אזי היינו נגמרים כן: תגיד לי משהו אחר, כשאתם הייתם בבית הקברות, נגיד אחרת בשפת הים כמה זמן הייתם? אבו סוהייל: אני לא יודע, זה זמן מלחמה, הם באו מצד זה ומצד זה, היינו על הים אספו כל מי שהיה על הים, אספנו אותנו והביאו אותנו למקום הזה כן: תחשוב רגע טוב כשאתם יצאתם מהכפר אתה זוכר בערך היה אור היה חושך? אבו סוהייל: בערך כמו עכשיו רואים כן: לפני הלילה? אבו סוהייל: כן, אז הבחורות והילדים לקחו לכפר [פרדיס] והגברים לבית הסוהר, המוכתאר הלך לפה למשטרה היכן שהיא נמצאת עכשיו וצעק, בוכה: מה אתם עשיתם? כן: איזה מוכתאר היה זה? אבו סוהייל: נעים בריה [אבו לוטפי] [מבררים אם בנו לוטפי נמצא, מתברר שנהרג בתאונה] אבו סוהייל: אביו הלך לזיכרון למשטרה וצעק עליהם, לילדים אין מה לאכול כן: ההורים שלך היכן היו באותו זמן? אבו סוהייל: הוא [אבא] פה בפרדיס, הוא חזר מבית סוהר [חוזר על אופן השחרור של האסירים, שיחה על בני משפחתו של אבו סוהייל היכן הם היום] כן: מה היה עם המתים שהיו שם, היו אני מבין מתים בבית הקברות, הביאו מתים לבית הקברות? אבו סוהייל: כן כן: וכשאתם יצאתם מה היה עם המתים, הם היו קבורים? אבו סוהייל: מי? כן: המתים אבו סוהייל: לא, חפרו תעלה כזאת כן: מי חפר? אבו סוהייל: היהודים, הביאו טרקטור הוא חפר כן: אתם הייתם שם? אבו סוהייל: כן, חפרו זרקו הכל בפנים כן: זאת אומרת שאתם אבו סוהייל: אני אומר לך בטנטורה היה כמו בזמן מלחמת היטלר ביהודים כן: אז רגע אני רוצה להבין עוד שהייתם שם? אבו סוהייל: מה שהרגו, אספו שמו אותם ערמה אחת גדולה כולם, עכשיו לפני שלקחו אותנו, חפרו בור כזה זרקו כולם בפנים כן: עם טרקטור? אבו סוהייל: כן כן: זרקו אותם בחול? [שיחה על מי הוא כן, ורקע למחקר, כנראה בשל כניסת אורח חדש] אבו סוהייל: אני יכול להראות לך בטנטורה איפה זה? כן: אני מבין שבנו שם מגרש חנייה, יסרה: כן היום זה מגרש חנייה מבית הקברות אבו סוהייל: כל גבעת חול היום בטנטורה זה בית הרוס

כך מספר על גרסה שהוא שמע על איך הרסו את הכפר אחר כך; אבו סוהייל מסביר היכן ביתו בתוך קיבוץ נחשולים של היום]

2. עבד אלחאפט מוחסן, אבו נביל

יליד טנטורה היה בן 7

[השיחה מתנהלת ברובה בערבית]

כך: אני הבנתי מסמי שאתה היית בטנטורה בזמן המלחמה?
אבו נביל: אני הייתי שם באותו לילה
כך: השם שלך מה עבד מוחסן אתה יליד מתי?
אבו נביל: 1941
כך: אתה בן 57 עכשיו,
אבו נביל: כן
כך: מה אתה זוכר מ-22 במאי 1948?
אבו נביל: באותו לילה היו אצלנו אורחים ממשפחת עלי אל-שורא, אז הלכתי אתם באותו ערב לטנטורה. אז הייתי בן 7 או 7 וחצי זוכר דברים
כך: אתה הלכת אתם לטנטורה?
אבו תופיק המתורגמן: על חמורים
כך: יעני הלכת לבלות אתם, לשבוע?
אבו נביל: אז באותו לילה בעשר וחצי
כך: בית ספר לא היה באותו זמן
אבו נביל: עוד לא נכנסתי. בלילה, לא זוכר בדיוק שעה, אמרו אז עשר, עשר וחצי, התחילו מרגמות, התחילו פיצוצים וזה, אני לא זוכר שעה ולא איזה נשק זה היה, המשיך כל הלילה, לפנות בוקר, בשלוש, כפי שספרו לי, אספו את הילדים את כל הבחורות, לקחו יעני את כל מי ש..
כך: לא יכול היה להילחם
אבו נביל: שמו אותם בבית מסביב לו גדר אבן
כך: בית אבן
אבו תופיק [מתורגמן] זה מה שאמר ליד הים
כך: עם גדר מסביב?
אבו נביל: כן, זה לפנות בוקר, בשעה שבע, כמו שעכשיו, שהשמש יצאה, שבע וחצי, באו אנשים, מישהו בא, זוכר את זה טוב מאוד, אמר: למי שיש כאן, לבחורות לילדים לזקנים, שטנטורה נפלה, ולשים דגל לבן. אחרי כמה זמן, לא הרבה זמן, עשר דקות רבע שעה, מישהו פתח הדלת, ובא אצלנו צבא יהודי, ישראלי. ולקחו אותם לגורן, את כולם הילדים הבחורות ושם, אני זוכר את זה עד היום, ואולי אתה [אבו תופיק] כבר סיפרת לו מה שאני ראיתי, דבר שלא נעים, לקחו שש או שבע בחורים, לא זוכר בדיוק מספר, וירו בהם
כך: לעיני כולם?
אבו נביל: ליד כולם, אני סיפרתי את זה הרבה, לא רק לך,
כך: בחורים?
אבו נביל: בחורים צעירים, לא זוכר את הגילים, לא הבדלתי גילים
כך: יעני, בגורן, שכולם היו שם,
אבו נביל: כן הם לקחו איזה שש או שבע
כך: וירו בהם לעיני כולם?
אבו נביל: ליד העיניים של כולם

כץ: והרגו אותם?
אבו נביל: הרגו אותם שם
כץ: בלי שקרה משהו?
אבו נביל: אני לא יודע מה קרה בחוץ, אתה מבין, אחרי שאספו את האנשים
מהרחובות והבתים, כולם היו ליד הגורן
כץ: באותו זמן כולם היו בתוך הגורן?
אבו נביל: בתוך הגורן, לא יודע מה היה אתם,
אבו תופיק: מי ירה באנשים?
אבו נביל: על אלה שירו אני לא יודע מה קרה, אני ראיתי את זה
כץ: בני כמה הם היו? עשרים?
אבו נביל: משהו כזה, בחורים צעירים, לא זוכר את הגיל, אתה מבין, אבל לפי
מה שאני רואה עכשיו, עשרים או עשרים וחמש, משהו כזה
כץ: מה קרה אחרי זה?
אבו נביל: אחרי זה לקחו את הילדים והבחורות לכפר, לא עשו לבחורות שום
דבר ולא עשו לילדים שום דבר,
כץ: הביאו אותם לפה?
אבו נביל: לפרדיס, ואז שחררו אותם בתוך הכפר, אבל מה שהיה בחוץ אני לא
יודע לא ראיתי
אבו תופיק: אבל כמה ראית?
אבו נביל: לא זוכר בדיוק, שש או שבע, שמעתי אבל הרבה סיפורים, זה ירו
בו זה ירו בו
כץ: מתי שמעת?
אבו נביל: בזמן האחרון, לפני עשרים או שלושים שנה
אבו תופיק: אז התחילו אנשים לספר, כל הזמן מספרים, נפגשים בקבוצות
תמיד מספרים
אבו נביל: היה זקן שמו אבו נידא, היה נהג והיה לו רובה ולא ירו בו, בא אחד
אני מכיר אותו שמשון מגבעת עדה, הוא סיפר לי כי שמשון הזה היה חבר שלי
בזמן האחרון, והוא בדק את הרובה ואמר לו טוב שלא ירו ברובה הזה, אם היו
רואים שירו ברובה הזה, היו גומרים [את] הזה.
[משוחחים על היכן נמצא שמשון היום; מתברר שאבו נביל מתכוון שיש לו חבר
שמכיר את שמשון ולא הוא עצמו מכיר את שמשון; משוחחים על אנשים
נוספים מזיכרון שיכולים לעזור לכץ לשחזר מה שקרה; משוחחים על אבו
פהמי, אבו נביל מפקפק במה שאבו פהמי זוכר]
אבו נביל: על הסיפור הזה שהרגו כמה בחורים שמעתי מאנשים אחרים, שהיה
לצד הזה, הם היו שומרים בצד הזה, הבחורים האלה, לערבים לא היה קשר,
ליהודים היה קשר.
כץ: מכשירי קשר?
אבו נביל: מכשירי קשר, איווה!, אז שהם, בכפר נגמר
כץ: הם לא ידעו
אבו נביל: החברה לא ידעו
אבו תופיק: מהצד השני של הכפר, התחילו להגיד שהצבא היהודי בא מהכביש
הזה
כץ: מן המזרח.
אבו נביל: מן המזרח, וירו אז, ולא ידעו מה קרה
כץ: זאת אומרת יכול להיות שתפסו אותם בשמירה?
אבו נביל: יכול להיות כי הם ירו
אבו תופיק: השמועה שאני שמעתי שהם ירו עד שנגמרה להם התחמושת ואז
הם נכנעו

כץ: זה כל טנטורה
 אבו תופיק: לא זה הבחורים שהוא מדבר עליהם
 אבו נביל: לא רוצה להוציא מילה, אתה כותב היסטוריה ואני אשלם מחיר על
 האחריות
 כץ: ממה שאתה יודע כמה אנשים נהרגו בטנטורה?
 אבו נביל: כפי שאני יודע, לא יודע כי לא הייתי, לפי שאני שומע נהרגו מאה
 כץ: זה הכול במלחמה, או קודם נגמרה מלחמה ואחרי זה התחילו להרוג
 אנשים ברחובות או משהו כזה?
 אבו נביל: אני לא ראיתי ברחובות, אני ראיתי בגורן
 אבו תופיק: הם היו ילדים
 כץ: ושיצאת משם ראית בדרך.
 אבו נביל: ראינו אנשים ברחובות
 כץ: מתים, איך מתו אתה לא יודע?
 אבו נביל: מה קרה אולי במלחמה, יכול להיות שתפסו אותם וירו בהם
 כץ: איך הלכתם מטנטורה?
 אבו נביל: ברכב במשאית, זוכר את זה טוב, טוב
 [אחרי שיחה על הנושא]
 אבו נביל: שמשון הזה, לקח אנשים, כולם נפטרו אתה מבין, לקח אנשים, הוא
 ויגאל וכמה חברה, אספו את האנשים חפרו להם רצו לקבור אותם. שמשון
 הזה, היה אחד מחמוד ע'ובר, שמשון הזה רצה להרוג אותו. לקחו אנשים
 מטנטורה לחפור
 אבו תופיק: לא מפרדיס?
 אבו נביל: מפרדיס, אנשים שיקברו אנשים שמתו בטנטורה, רצה לירות במחמוד
 ע'ובר. השמשון הזה [מפסיק]. אני לא יודע, אז מי הציל אותו?, יגאל מזיכרון,
 זה חבר שלנו עבד אצלנו
 אבו תופיק: זה מה שאמרו כולם, אלה מזיכרון לא רצו שאף אחד ייהרג
 בטנטורה, הצילו מאות אנשים
 אבו נביל: הרבה, הרבה אנשים, אבל מה שאמר אבו פהמי הם הגיעו באיחור,
 כץ: ממה שאתה זוכר יודע וראית, היו הרבה יריות בזמן המלחמה?
 אבו נביל: כל הלילה כמעט
 כץ: גם בתוך טנטורה
 אבו נביל: לתוך טנטורה עד שעות הבוקר
 [כץ מסביר את הסיבות לשאלתו, רוצה לדעת כמה נהרגו בכפר עצמו, אבו
 נביל אינו יכול לעזור בקטע הזה; אבו נביל מסביר שהכל יכול להיות שגם
 היה קרב מבית לבית וגם שהרגו אחרי קרב] [סוף קלטת] [המשך השיחה על
 דרך הפינוי, והיכן יש עדים נוספים בארץ; מספר לשומרים של טנטורה היה
 הרבה נשק על פי סיפורים ששמע מאנשי טנטורה, כולל סיפורי גבורה של
 לחימת ארבעת השומרים שהגנו על טנטורה מן המזרח].

3. רסלאן חסן אעמר [אבו חסן] היה בן 4.

[השיחה התנהלה בעברית ובערבית]
 כץ: מהאימא איזה סיפורים שמעת, מה סיפרה לך על המלחמה, על הלילה של
 המלחמה?
 אבו חסן: אני הייתי יושן, היא העירה אותי, אמרה לי הכפר נפל
 כץ: שאתה התעוררת הכפר הלך

אבו חסן: אני התלבשתי ואספנו אותנו כאן [מצביע על תמונה], אני כאן
בתמונה הזו [תמונה שמופיעה בתיזה של כץ של ילדים ונשים תחת שמירת
חיילים] אני זוכר
כץ: אתה יכול לדעת איפה?
אבו חסן: לא
כץ: אבל אתה יודע זה התמונה ליד החוף, כולם היו שמה?
אבו חסן: כן, הילדים והנשים
כץ: מה עשו שם, כמה זמן חיכו?
אבו חסן: זוכר, אולי שעתיים או שלוש, לא זוכר כמה שעות, העבירו אותנו
לפרדיס כאן
כץ: באותו היום
אבו חסן: כן,
כץ: כולם באותו היום באו לפרדיס
אבו חסן: כן
המתורגמן אבו תופיק: אבו נביל היה איתך
[מתבדחים על חוסר האפשרות לאתר מי היה מי בתצלום]
כץ: מתי ראית את אבא שלך בפעם האחרונה
אבו חסן: מאז ועד מלחמת ששת הימים
כץ: אבל באותו יום ראית את האבא
אבו חסן: לא
כץ: העירה אותך האימא בבוקר
אבו חסן: בלילה
כץ: אבא לא היה בבית?
אבו חסן: לא יודע, אני קמתי ולא ידעתי, מאז לא ראיתי את אבא שלי, לא
הכרתי את אבא שלי
כץ: איך הלכתם מטנטורה לפרדיס?
אבו חסן: הם הסיעו אותנו,
כץ: משאיות או אוטובוסים?
אבו חסן: משאיות
כץ: אתה זוכר כמה אנשים?
אבו חסן: הייתי בן 4
כץ: אתם ראיתם הרבה אנשים שוכבים?
אבו חסן: ראיתי אנשים כשאימא אספה אותי
כץ: הרבה?
אבו חסן: אני מה הייתי .
[שיחה החוזרת על הנושאים שמספרים עליהם ניצולי טנטורה]
[תקלה]
אבו חסן: היה אחד שטינקר, היה מסתכל על מישהו ככה, אמרו לו אתה קום
כץ: זה גם אמרו לך שהיה שטינקר שם
אבו חסן: אמרו לי שהיה שטינקר היה מסתכל על מישהו אמרו לו קום
כץ: והשטינקר הזה מי זה היה, מישהו מהכפר
אבו חסן: לא לא, אמרו לי מג'סר אל-זרקאא, שניים
כץ: שניים והשם אתה לא מכיר
[מסביר שמישהו מג'סר מסר לו שהיו שני אנשים והוא יודע מי הם]
[מדברים על משמעות הזיכרון ההיסטורי עבור אבו נביל ומשפחתו]
כץ: אתה זוכר שמות של אנשים שאמרו קרה עם זה ככה וככה?
אבו חסן: לא זוכר, שומע מכאן, אבל מה זה יעזור
כץ: לא מתעניין?

אבו חסן: אתה עושה את העבודה
כך: אני עושה את זה גם בשבילך, הבנתי
אבו חסן: האדמה שלנו מול העיניים ואני לא יכול להיכנס
כך: אתה יכול לשלם ולהיכנס בקיץ
אבו חסן: אבל לא יכול לדרוך
[שיחה על אבדן הקרקע]
אבו חסן: על בית הקברות הם בנו את החנייה
כך: אני מבין ששם יש קברים גם של המשפחה שלך?
אבו חסן: כן, בטח, הסבא שלי שמה, הסבתא שלי שמה. בנו חנייה ובנו קיבוץ
על בית הקברות, מותר לבנות אחרי ארבעים שנה על בית קברות [לפי
האיסלאם], היה צריך להוציא את העצמות

4. יוסרא וחיד אבו מאדי, אביה ממשפחת סבאג'

ילדת טנטורה הייתה בת 32 ביום כיבוש הכפר
[השיחה בערבית]
[בשיחה משתתף אבו חאלד, שרואיין על ידי כך, ראה בראיונות עם הגברים].

[משוחחים על מקור המשפחה]
אבו מאדי: הייתי עם בעלי
כך: כאשר נפלה טנטורה?
אבו מאדי: כן
כך: בת כמה את היום?
אבו מאדי: 80
כך: אז היית בערך בת 32 כשנפלה טנטורה, היו לך ילדים?
אבו מאדי: היתה לי בת
[שיחה בנושא הבעל]
כך: היכן היה בעלך כשנפלה טנטורה?
אבו מאדי: הוא היה איתי, אבל שלקחו את כל האנשים, לקחו את הנשים לחוד
ואת הגברים לחוד
כך: מי היה על חוף הים?
אבו מאדי: הגברים
כך: והנשים?
אבו מאדי: לחוד על חוף הים
כך: ואחר כך, כמה זמן עבר עד אשר ראית את בעלך?
אבו מאדי: שבעה ימים
כך: ולאן את הלכת?
אבו מאדי: היהודים לקחו אותנו לפרדיס
כך: ובעלך?
אבו מאדי: הוא בא לפרדיס
כך: אחרי שבעה ימים
אבו מאדי: כן

כץ: היה עצור?
אבו מאדי: לא
כץ: איך הוא לא היה עצור ואבו חאלד כן?
אבו חאלד: הוא ברח בזמן הקרב
כץ: אני מבין, את ידעת שהוא ברח?
אבו מאדי: לא
כץ: אבל הוא ברח לפני שנעצר?
אבו חאלד: הוא ברח מן הכפר
כץ: כאשר הלכתם לחוף כמה זמן הייתם על החוף?
[תשובה לא נשמעת]
[שיחה על המשפחה, הרכבה ומצבה כיום]
[תקלה בטיפ]
אבו תופיק [המתורגמן] היא מהתחלה מפחדת
כץ: מפחדת או גם מסתירה,
כץ: למה את מפחדת?
[אבו חאלד מסביר לאבו מאדי מה מטרת המחקר של כץ]
[שיחה על החשש של האנשים בטול כרם]
כץ: האישה שיושבת כאן מדוע היא פוחדת לדבר?
אבו חאלד: בגלל שהיא בלי בעלה והיא רק עם שתי אחיות והבן שלה
כץ: השאלה אולי אתה תשאל אותם, את הסיפור הזה כבר סיפרתי לך, הסיפור שלקחו את אחת האחיות
[הכוונה לסיפור על בחורה שנאנסה]
אבו חאלד: הסיפור הזה שסיפרו לך אינו נכון, [נוקב בשם] לא היתה נשואה
כץ: אבל יש פה שתי אחיות לא נשואות, אבל הסיפור הזה שמענו לא מאחד,
מכמה
אבו תופיק: מן החיילים
כץ: לא, אחד האנשים שסיפר על כך הוא אבו פהמי
אבו חאלד: בקשר לנשים לא קרה כלום, שתיים או שלוש נהרגו
כץ: אני מקווה שאתה מספר לי הוא נכון, אבל כמה סיפרו לי את אותו סיפור
אבו חאלד: אני אומר לך אני יודע מה קרה מתחילת הקרב עד סופו, עד שלקחו אותנו לזיכרון יעקב ומשם למחנה
אבו תופיק: ואתה סבור שנהרגו שלוש נשים
אבו חאלד: אכן שלוש נשים, ולא קרה שום דבר נוסף
כץ: אתה היית עם הגברים, הנשים היו לבדן, אחר כך לקחו אתכם לבית הקברות וכאן היכן נשארו הנשים?
אבו חאלד: לקחו אותן לפרדיס, ישירות
[שיחה על נושא האונס שאינו ידוע לאבו חאלד]

5. סולימאן אחסן אעמר [אבו אחסן]

יליד טנטורה, היה ילד, גיל לא מצויין.

[אבו אחסן התראיין בעיתון ערבי על טנטורה לעיתונאי שבשם אבו חוסני].
כץ [פונה אליו]: אתה במאמר שכתב אבו חוסני אמרת לו שבין האנשים שהרגו את אנשי טנטורה היו משולם, מוטי וגם יעקב המוכתאר
אבו אחסן: זה אלה שהצילו אותנו,
כץ: כן אבל תראה מה כתוב [מוציא את הראיון בעיתון]
אבו אחסן: תשמע מי אמרת?

כץ: יעקב המוכתאר ומשולם ומוטי
אבו אחסן: אלה היו השלושה שהרגו בנו
אבו חאלד: לא אלה שהרגו, אלה שהצילו
כץ: זה גם מה שאני יודע, אני רוצה להראות לך משהו
אבו חאלד: זה בדיוק אלה שהצילו אותנו
כץ: בבקשה תקרא מפה, תראה בעצמך
אבו חאלד קורא מתוך העיתון: "אני הייתי בתעלה אחת עם אחד גדול ממני
בשנים עיסא דסוקי, ונגמרה לי התחמושת ועזבתי את עמדותי נקורא במהירות
פרטים על הקרב ומגיע לחלק הרלבנטי" "וכנגמר הקרב אספו את האנשים על
חוף הים, והחלו לקרוא בשמות של בחורים צעירים ולקחו אותם ליד ביתו של
אחמד חאג יחיא ליד הים, וירו בהם, ומי שהשתתף בטבח הזה היו מוטי ויעקב
מוכתאר והם כולם מזיכרון"
כץ: איך זה יתכן?
אבו אחסן: טוב מי המוטי הזה?
אבו חאלד: אני הכרתי אותו הוא רשם את השמות אבל לא הרג
כץ: אתה מכיר את יעקב המוכתאר?
אבו חאלד: לא אני לא מכיר את יעקב המוכתאר, אבל אני יודע שיעקב
המוכתאר בא וצעק עליהם למה אתם הורגים אותם, הם הביאו מקלעים כדי
להרוג אותנו, ואמרו להם אלה שהרגתם, הרגתם
כץ: אתה רואה
אבו אחסן: מה לא נכון
כץ: זה מה שראיתי, קראתי וקראתי ולא הבנתי, כעת אומר לך יש מאמר אחר
אבו תופיק: יש עוד מאמר, ראיון שעשו עם מישהו מפרדיס
כץ: יכול להיות שיש לי אותו, ראיון [שערכה] רנדה אבו עבד, אבל כשראיתי
את המאמר הזה קראתי אותו שוב ושוב, בכל העולם, דברתי עם 25 איש
מטנטורה, כולם אמרו לי שכאשר בא יעקב המוכתאר הלכנו
אבו חאלד: נכון נכון
כץ: שמעתי מזה ומזה, כעת המקום היחידי שכתוב בערבית על הראיון מה
כתוב יעקב המוכתאר, מוטי ומשולם הם שהרגו
[אבו חאלד שוב חוזר ושוב חוזר על כך השלושה האלה הפסיקו את הטבח ולא
השתתפו בו]
[מסכמים שהיתה טעות; שיחה בנושא]
[שיחה על נושאים אחרים, כץ מחזירם שוב לארועי טנטורה]
[פונה לאבו אחסן]
כץ: עכשיו, אתם עמדתם ליד הים, שורות שורות ואחר כך מה קרה, בא מה
שמו?
אבו אחסן: שמשון, יחד עם סמי חיפשו למי יש רובה אמרו לו קום, קום. לי לא
היה רובה, קמתי ראו שאני ילד וזהו
כץ: אחר כך מה עשו
אבו אחסן: לקחו אותם
כץ: לאן?
אבו אחסן: לכפר, אני לא יודע לאן בדיוק
כץ: אולי לבית הקברות?
אבו אחסן: לא לבית הקברות, לתוך הכפר והרגו אותם
אבו חאלד: נכון
כץ: אתם שמעתם את הירי?
אבו אחסן: שמענו

כך: אני רוצה להבין אם היו הרבה או מעט חיילים, האם אחד מן החיילים אמר משהו?

אבו אחסן: שום דבר

כך: זאת אומרת זה היה טבעי בעינייהם

אבו אחסן: [בעברית] חופשי

כך: [חזרה לערבית] והאנשים מבניכם אמרו משהו?

אבו אחסן: איך יגידו משהו, אתה מפחד שתמות תגיד משהו?

כך: אלה שקמו, אלה שאמרו להם לקום, מה אמרו

אבו אחסן: כלום

כך: אבל הם ידעו בדיוק לאן לוקחים אותם

אבו אחסן: לא ידעו

כך: אבל אחרי הראשון, השני השלישי

אבו אחסן: לא, הלכו אחד

כך: טוב הלך הראשון ולא חזר, אחרי זה הלכו עשר

אבו אחסן: אבל לקחו אחד, אחד החוצה, לא לקחו בבת אחת את השמונים או התשעים

כך: כמה לקחו בסך הכול?

אבו אחסן: אני לא יודע

כך: מתוך השמונים וחמישה שמתו כמה בערך לקחו מן השורות?

אבו אחסן: אני לא יודע, אני רק אומר לך מה שקרה

כך: אתה זוכר טוב, אולי אתה יודע אם הם היו חצי מאלה שמתו?

אבו אחסן: אני באמת לא יודע, אני רק אומר לך מה ראיתי, אני עמדתי וישבתי

כך: כלומר יכול להיות שהיו שם ארבעים וחמישים?

אבו אחסן: באמת אני לא יודע, עברו 42 או 43 שנה, אני לא זוכר

[תקלה בטייפ]

[מדברים על השומרים וכמה היו]

[השיחה ממשיכה עד סוף הקלטת, וממשיכה בקלטת חדשה ועיקרה טענתו של

אבו אחסן כי לולא עמדתם של פוחחים צעירים בכפר ומותו של המוכתאר

הקודם היה ניתן אולי להגיע להסכם עם היהודים לפני הקרב]

6. מוחמד עבד אל-רזאק חסאדיה [אבו ריאצ']

יליד טנטורה, היה ילד, גיל לא מצוין, ביום כיבוש הכפר.

[השיחה בערבית]

כך: רגע בית הספר היה בכמה בניינים?

אבו ריאצ': מה ייצא לך משיחה זו?

כך: זה בשביל עבודת מאסטר באוניברסיטה

אבו ריאצ': אתה עכשיו באוניברסיטה

[שיחה על הקריירה של כך ועל מטרת עבודתו]

[תחילת השיחה נוגעת בתאריך של ההתקפה הישראלית כאשר אבו ריאצ' מתעקש על תאריכים שגויים לגבי יום הכיבוש. ומזכיר גם מגעים בין יעקב

המוכתאר ויוסף משפייה. כמו כן זוכר מקרה הקשור לכפר והוא דן בשני טנקים

בריטיים שמצאו את דרכם תחילה ליהודים ואחר כך לירדן. כמו כן מפרט

בקשר לגורלו של אביו, שניצל משום שנלקח על ידי אנשי עין גזאל. כמו כן

מספר על בוזות הרכבת ערב המלחמה. רק אחר כך השיחה מתמקדת במה

שארע בטנטורה ביום הקרב].

כך: אתה יודע מה שהוא מהקרב עצמו שקרה, משהו על הכיבוש?

אבו ריאצ': כן בוודאי, התחילה המערכה ונגמרה בשעה תשע וחצי או עשר
כץ: ביום?
אבו ריאצ': התחילה ברבע לשתיים בלילה ונגמרה בתשע וחצי או עשר. הצבא
הגיע מן הצפון ובסירות מן הים. באה סירת מנוע מהים וירתה על השומרים
במגדל השמירה.. מנע את הנסיגה, מנע את השמירה. בינתיים באו עוד חיילים
ברכבת והפרידו בין השומרים לכפר, השומרים הופתעו ונכנעו, כי החיילים
היו בכל מקום ולכן נכנעו. ונשאר אנשים
אבו נביל [איש פרדיס המסייע לכץ בתרגום]: בבית הספר
אבו ריאצ': לא בבית הספר, בבית הספר היה מוחמד אבו שחאדה, להם היה
ברן צרפתי, היחידי שהיה,
כץ: מי זה שהיה בבית הספר?
אבו ריאצ': אחד בשם מוחמד אבו שחאדה
כץ: הוא היה אחראי על ברן
אבו ריאצ': כן הוא עבד בשרות הבריטים בטירה ורכש מיומנות בכלי נשק
[מנסיס לברר בעברית ובערבית את סיפור הברן]
אבו ריאצ': אחר כך נכנעו מסרו את הנשק ולקחו אותם לבית הקברות
כץ: רגע, רגע, לא כל כך מהר [כץ מברר שוב לגבי אותו אבו שחאדה].
[משוחחים על סלים אבו שוקר האיש שקנה את הנשק בשביל אנשי הכפר]
אבו ריאצ': שנכנסו היהודים, היה להם מידע על אבו שוקר, ושאלו עליו,
הביאו אותו בשביל לעלות אותו למכונת אל מחנה המעצר. הביאו אותו
והרגו אותו לפני השכנים
כץ: רגע, ידעו?
הדובר נוסף: חיפשו אותו
אבו ריאצ': למה חיפשו אותו כי, כי כשכבשו את טנטורה גייסו את כל
האוטובוסים של אגד ומשאיות והביאו את הנשים בשעה 12 בצהריים עד לשעה
אחת וחצי, ואת כל הנשים והילדים הביאו לפרדיס, והביאו את הגברים לבתי
הכלא אחרי שנגמר הקרב, הרגו מי שהרגו, אחרי שגמרו לקחו אותם למחנה,
מפה [פרדיס] מן המחנה לקחו אותם למשטרת זיכרון, מי האחראים האלה היו:
אבו חילווא, ובדר תורכי, ויחיא מרעי. אלה הם אלה שלקחו, והיו להם ידיעות
קודמות. ואז באו אנשי זיכרון והעבירו אותם לספרנד.
[מבררים את השמות]
כץ: הם אלה שהכירו את אבו שוקר?
אבו ריאצ': הם כבר ידעו את זה עוד מיום ה-15 במאי,
כץ: אז הוא ירו בו ישר איך שעלו לאוטובוס?
אבו ריאצ': הם הוציאו את סלים אבו שוקר, סלים אבו שוקר הוא שהביא את
כל הנשק לטנטורה, אז הרגו אותו אמרתי לך.
כץ: מה אתה יודע שעשו עם הגברים בטנטורה [עברית]
אבו ריאצ': על מה?
הדובר נוסף: על הטבח
כץ: מה אתה יודע מה עשו עם הגברים עם טנטורה בכפר?
אבו ריאצ': תראה מה ששמענו מאלה שבאו, מן האנשים, שהם אספו אחרי
המלחמה, מי שנהרג נהרג, מי שלא נהרג לקחו אותו לבית הסוהר, הביאו את
כל הנשים
כץ: אבל שאתה אומר מי שנהרג, מה זה נהרג? נהרג במלחמה?
אבו ריאצ': יש כאלה שנהרגו במלחמה ויש כאלה אחרי, שנהרגו, הם בחרו
בכמה צעירים וירו בהם
כץ: ירו בהם?
אבו ריאצ': כן

כך: זה אתה שמעת?
אבו ריאצ': כן, על פי עדות שהיתה להם שיש איזה צעיר שהיה במלחמה, על
פי מה, אף אחד לא יודע
דובר נוסף: אני ראיתי הייתי ילד קטן, ואני יודע מי יודע [אבו ריאצ' והאורח
וכך מבררים שמות של מי עוד יודע]
[מבררים את נושא הרכבת]
כך: [שיחה על יחסי זיכרון וטנטורה לפני מלחמה; השיחה מגיעה ליעקב אל-
מוכתאר ומרדכי סוקלור]
בכתבה ב"כל אל-ערב" [על טנטורה] כתוב שגם מוטי וגם יעקב המוכתאר גם
הם ירו בגברים של טנטורה
אבו ריאצ': מוטי אני מכיר קראו לו אבל אלחמיד
כך: כי היו לו הרבה חמורים
[מדברים על עסקיו]
אבו ריאצ': אני נפגשתי עם אחד הזיכרונים בכפר סטרין, זה תימני אחד בשם
רחמים. עבדנו יחד בבניה בכפר סיטרין וזה היה בשנות החמישים, 1954 או
1955. אז הייתי עוזר לאחד הבנאים, בכפר סבא.
כך: ומה הוא סיפר לך?
אבו ריאצ': [רחמים אמר]: לא אכפת לי היום אני לא מפחד מאף אחד, אני
רצחתי עם הסטן שלי חמש עשרה ערבים מטנטורה
כך: יפה
אבו ריאצ': ועכשיו ועשיתי קיצור
כך: וזה הסיפור מהראשונים ביותר ששמענו מאבו פהמי על ימני אחד
אבו נביל: אבל הוא אומר לך שהוא שמע
כך: יש אחד אומר היה ימני שהיה מרביץ ומרביץ אבל הוא לא זוכר את השם
שלו
אבו ריאצ': זה רחמים
כך: וזה אומר לי זה רחמים שבעצמו סיפר לי
אבו ריאצ': לפני שנתיים ראיתי אותו
[מדברים על מקום מגוריו של אותו רחמים]
אבו ריאצ': עכשיו באו יעקב אלמוכתאר עם יוסף, אתה יודע יעקב היה כמו
מושל צבאי של זיכרון, ויוסף היה משפייה
כך: יוסף שידלובסקי?
אבו ריאצ': כן
כך: המנהל של שפייה,
אבו ריאצ': כן, הם הביאו את הגופות, יחד עם השומרים היהודים שהיו כאן,
הם לקחו מכאן מפרדיס אנשים
כך: לקבור
אבו ריאצ': לקבור, אחרי שגמרו רצו לחסל אותם, לא יעקב, אלה הצבא
שנשאר שם [בטנטורה]
כך: רצו להרוג אותם?
אבו ריאצ': אומר להם יעקב: מה אתם עושים? אלה אנשים שבאו איתי
מפרדיס, מה אתם משוגעים? האנשים שהבאתי הם על אחריותי, האנשים שבאו
וקברו אם לא, אז תוך שנייה,
כך: אתה היית בין הקוברים?
אבו ריאצ': לא
כך: סיפרו לך
אבו ריאצ': סיפרו לי
[נפרדים מאבו נביל]

אבו ריאצ': את הסיפור הזה שמעתי מן הנשים, גם שמעתי כשנגמרה המלחמה, שהם חיפשו את הבחורים הצעירים, מצאו אותם כץ: אבל אתה חושב שהספיקו לירות בחלק מהם לפני שיעקב מוכתאר מנע את זה?
אבו ריאצ': יעקב המוכתאר הביא אנשים מכאן [פרדיס] והם היו צריכים לקבור אנשים שירו בהם, אחרי שגמרו לקבור, רצו לגמור עליהם, והוא אמר להם איך אתם רוצים לעשות את זה הם על אחריותי
כץ: זאת אומרת הוא מנע מהתחלה
אבו ריאצ': בטח, יעקב מוכתאר מנע [נשוב חוזרים לכתבה ב"כל ערב"]
אבו ריאצ': תראה מזיכרון שירדו [לטנטורה], היה להם הרבה [רצון] לנקמה, היה הרבה סיפורים על יהודים מזיכרון, אנשי טנטורה היו יום יום בזיכרון, ואנשי זיכרון באו לטנטורה. כי לאהרון "טנטורה" היה רכוש בטנטורה, יש לו רכוש עד היום רשום בטאבו
כץ: [צוחק] אתה קורא לו אהרון טנטורה לאהרון בורנשטיין
אבו ריאצ': כולם קראו לו כך, אבו יחזקאל,
כץ: זה היה הבן הבכור שלו?
אבו רשיד: ואנשי זיכרון הכירו את אנשי טנטורה אחד אחד. כאשר באו לפה אמרו זה פגע באיש זיכרון, זה פגע באיש זיכרון והרגו אותם, את הבחורים הצעירים וטבחו בהם, הבנת, זה הסיפור, יהודי שבא מפתח תקווה או תל אביב לא הכיר את אנשי טנטורה, אבל מזיכרון, מישהו כמו רחמים הכיר אותם, זה זה שעבדתי אתו אמר רצחתי לא אכפת לי אני מצפצף על כולם. עכשיו הוא כבר זקן,
[המשך הסיפור נבלע בקריאות המואזין]
[מדברים על הקרב הקשה בבית הספר ועל הכפר היום]

7. נגיה חסן אל-איוב

ילידת טנטורה, הייתה בת 21 ביום כיבוש הכפר
[השיחה מתנהלת בערבית]
[מתחיל כאן]
מתורגמן: ויש שמועה אחרת שכאשר כבש הצבא את טנטורה היו אנשי צבא שאנסו אנשים
אל-איוב: כן לקחו בת אחת מן הכפר ואנשי הצבא אנסו אותה
מתורגמן: מה שם משפחתה?
אל-איוב: לא יפה להזכיר את שמה
כץ: היא עוד חייה כאן?
איוב: לא, לא כאן, היא יצאה עם כל אלה שיצאו לירדו, ואינני יודעת מה קרה לה,
כץ: את לא ראית כלום?
איוב: לא, לקחו אותנו לחוף הים
כץ: רגע, שמך בבקשה
איוב: נג'יה חסן איוב אעמר [מבררים פרטים לגבי שם המשפחה ושם הבעל]
כץ: את בת טנטורה ומתי נולדת?
איוב: אני בת שבעים
כץ: מה את זוכרת מליל הכיבוש?
איוב: נכנסו לתוך הכפר והתקיפו אותו והרגו בתוכו, נכנסו מכול הכוונים והרגו את הגברים בכפר, ואחר כך לקחו אותנו אל הצד המזרחי

מתורגמן: לחוף היס? וכמה ימים ישבתם שם?
איוב: משעה חמש עד שעה שתיים, כל הנשים והגברים שתפסו אותם,
כך: משעה חמש בבוקר לקחו אתכם מאין?
איוב: מהבית לכיכר הכפר ומשם לחוף היס, ככר הכפר קרוב לחוף היס, ואחר
כך לקחו אותנו לבית הקברות
כך: הייתם שם כל הכפר, גברים נשים וילדים?
איוב: כולנו, הבחורים בצד אחד ונשים וילדים בצד אחר
כך: כלומר נאמר בשעה שש בבוקר הייתם בחוף היס
איוב: כן
כך: עד מתי?
איוב: עד שהסתיים, אולי בשעה אחת
כך: על חוף היס?
איוב: כן
כך: ומה קרה אחר כך?
איוב: לקחו אותנו לבית הקברות, הביאו את האוטובוסים והעלו אותנו עליהם
כך: באיזה שעה?
איוב: ייתכן שבשעה שלוש
כך: כאשר הלכת מחוף היס לבית הקברות ראית משהו?
איוב: ראינו את ההרוגים, את הבחורים ההרוגים
כך: בדרך
איוב: כן בדרך, הרוגים, אל-עבד דסוקי, סלמאן אחיה של טורינה, כל משפחת
אבו צפייה, כולם נהרגו, עיסא חמדאן
כך: ראית רק גברים או גם נשים?
איוב: ראיתי אישה אחת וכארבעה חמשה גברים שראיתי בעיני
כך: מה היו שמותיהם?
איוב: עבד דסוקי, סלמאן מרעי, עזה אל-חאג', אשת אחותו של המוכתאר
כך: אותה הרגו ברחוב?
איוב: כן ברחוב, וסועד אשתו של מוחמד אל-פילו, ואחר כך אנחנו התיישבנו
באוטובוסים, ראיתי את מוחמד אלחסאן ומוצטפא אבו ג'מוס
מתורגמן: ליד בית הספר?
איוב: ליד עץ התאנה. אלה הם ההרוגים שראיתי, הרבה אנשים מתו בכפר
כך: את ראית מרחוק הרבה הרוגים?
איוב: אני לא ראיתי. אני שמעתי שבאו אנשים מפרדיס שיקברו אותם, היו
מוסא אל-חמדאן, מוחמד אמין, וחליל. וממשפחת אבו צאפיה מהם היו תופיק,
מחמד, מוסא, רפיק
כך: כולם אחים?
איוב: כולם משפחה. וחליל ואחמד סולימאן ומוצטפא סולימאן, ומוסא
אבראהים, ועיסא חמדאן, אני זוכרת שמות של שלושה עשר מאותה משפחה,
וכולם חוסלו בשיא פריחתם
כך: את יודעת כמה מתו כאן, בערך?
איוב: הרבה נהרגו כאן, אני מעריכה שלא פחות ממאה, ראיתי את הבן של
חלביה וילדיה עבד אלעזיז וחליל דסוקי
מתורגמן: בטח מאה, מאה חמישים.
איוב: מאה חמישים, הרבה מתו בכפר, מאה או מאה חמישים
כך: עכשיו בנוגע לבחורה שנאנסה, יכול להיות ששמה היה [נוקב בשמה]?
איוב: אינני יודע את שמה
[חוזרים לנושא שמה של הנאנסת, לא מוכנה לאשר או לאשר את שמה]
כך: כאשר הגעתם לבית הקברות מה ראית?

איוב: ראיתי את הצבא שהקיף אותנו וניסו להתחכך בנשים אבל נדחו על ידן, כשראו שהנשים אינן מוותרות, הפסיקו. כאשר היינו על שפת הים, לקחו שתי נשים וניסו להפשיט אותן בטענה שהם חייבים לחפש על גופן כן: לפני שהגעתם מהחוף? איוב: כן לפני.

כן: כאשר החל את החיפוש, אצל הגברים או אצל הנשים? איוב: התחילו אצל הנשים, חיפשו אצלן כסף. הם לקחו הרבה זהב מן הנשים, ראיתי, זה ראיתי בעיני, שגם כפתו את אחד הבחורים ששמו סלים אבו שכר קשרו אות עם הג'קט שלו והרגו אותו ליד הבית של אחסאן כן: למה?

איוב: טענו שהוא מכניס נשק לכפר, אנשים הלשינו עליו, על המסכן, אשתו חיאת היא דודה שלי, אחות של אמא שלי. כן: מי הלשין?

איוב: שני זרים שבאו עם הצבא עם פנים מכוסים. הם לא היו מן הכפר אלא היו זרים. הם באו מערב אל-פרה [שבט בדווי מואדי חווארת', עמק חפר של היום]. הם באו עם הצבא, אבל היו בבגדים אזרחיים אבל פניהם מכוסים. כן: לקחו עוד אנשים?

איוב: אני רק ראיתי אותו, לא יודעת על אחרים, אותו ראיתי. כן: בבית הקברות ראית מי היה חיילים? איוב: כן היו חיילים הביאו את ההרוגים לבית הקברות כן: באותו זמן קברו אותם? איוב: לא הביאו אותם וזרקו אותם ועזבו אותם כן: זה היה בשעה שתיים ובשעה שלוש יצאתם לפרדיס איוב: כן כן: האם בדרך שמעתם יריות? איוב: כן, היהודים כל הזמן ירו במקלעים, יצאנו מהבית והיריות על הראשים שלנו כמו גשם, לא ידענו איך ללכת בתוך מטר היריות הזה [המשך שיחה, חזרה על נושאים דומים]

8. ג'מיל חסן עבד אל-מאלכ ח'ליל ואשתו ג'מילה לבית אחסן שורא חליל

ג'מיל היה תושב פרדיס עם פרוץ המלחמה אשר התארס עם ג'מילה בת [טנטורה] [השיחה מתחילה על נושאים שאינם קשורים לעניינן].

השיחה עם ג'מיל מתנהלת בעברית ובערבית ועם ג'מילה בערבית בלבד]

[ג'מיל מספר על קשרי המסחר בין זיכרון לפרדיס, יחסים שנהרסו בשנת 1948 אבל למרות זאת זקני הכפר ביקשו להישאר והאמינו ביכולת לחיות בתוך המציאות החדשה, עד אשר ארע הטבח בדיר יאסין, 9 באפריל 1948]

ג'מיל: אבל בדיר יאסין יהודים שחטו ערבים, כל אחד רצה לעזוב את הבית מפחד, לקחת את הילדים בהפגזה הראשונה, מפחד, הרי הבריטים לא עשו כלום, השתיקו כלום כן: אתה חושב, מה שאתה אומר עכשיו על דיר יאסין, על כך שסיפרו מה שסיפרו על דיר יאסין, אבל אתה אומר שלא עזבו, היו כאן כאלה שאמרו שדיר יאסין זה לא נכון

ג'מיל: מספר זקנים, המוכתאר שלנו ואנשי זיכרון ישבו ביחד, הלכו לזקנים, הזקנים רצו לעשות שלום רגע, אתם וג'סר לא עשיתם כלום, מה עשו טנטורה?
כך: טנטורה לא עשו כלום, יושבים ביחד, יושבים בבית וכל טנטורה, כמה היה, עשרים רובים, כל אחד יש לו אקדח, שלוש ארבע, או עשרים כדורים, אבל מה זקנים רוצים לעשות שלום, אבל הילדים מתורגמן: השאלה היא פשוטה, היה צבא סורי בטנטורה?
ג'מיל: אף אחד לא היה סורי
אשה בחדר: לא רק פלסטינים
ג'מיל: הם יושבים בבית, בתוך הכפר, לא היה סורים. היה אחד יגאל נידרמן מזיכרון
כך: הוא היה צרוד, היה לו ניתוח
ג'מיל: שמעת עליו?
כך: שמעתי אבל לא הכרתי
ג'מיל: היה קורא לי חברי ג'מיל, לך תביא אישה שלך ותביא את המשפחה שלה, לא יכול להגיד לך למה,
כך: האישה שלך והמשפחה שלה
מתורגמן: כנראה הוא ידע מה הולך להיות בטנטורה
כך: אתה זוכר בערך כמה זמן זה היה לפני המלחמה בטנטורה?
ג'מיל: רגע, רגע, תיכף אני אגיד לך. אמר לי היום, בלילה עוד יום יקרה משהו
כך: יעני למחרת?
ג'מיל: כן, בשם האל תביא אותם ואני הלכתי, אתה יודע, ילדים מתעצבנים, [אמרו לי] מה אתה רוצה הכפר שלכם עשה שלום עם זיכרון, פחדתי מה יעשו לי
מתורגמן: אתה מבין הוא פחד ללכת עם משפחתו שמא יאשימו אותו שהוא בוגד
ג'מיל: בלילה שמעתי, בום, בום
כך: אז לא הלכת לקחת אותה, ואף אחד לא הלך
ג'מיל: לא אני פחדתי, היא לא ידעה, אולי ידעה, אני לא יודע, היינו צריכים להתחתן
מתורגמן: הוא היה מאורס
ג'מיל: ואני מפחד ללכת שמה, כל אחד מפרדיס מפחד ללכת שמה [לטנטורה]
מתורגמן: הסתכלו על פרדיס אמרו אלה בוגדים רצה להרוג אותם
כך: יגאל ידע שאתם התארסתם?
ג'מיל: כן, היה באירוסין
[מספר על טקס, גם אשתו תורמת לנושא]
ג'מיל: ואז לפנות בוקר כבשו את הכפר, מה היה להם, כמה רובים מימי מלחמת העולם הראשונה, רובי צייד
כך: וברן לא היה שם?
ג'מיל: ברן אחד צרפתי וללא תחמושת [שיחה על הברן]
ג'מיל: כבשו את הכפר, את כל הבחורים לקחו לבית הסוהר והבחורות לכפר כאן. בא המוכתאר והזכרונים, יהודים מזיכרון, ואחד רוצה להרוג אחד ואחד מביא ממתקים לחם לילדים, הלב שלו ככה
כך: אבל תגיד לי בכל זאת אני מבין שכן הרגו
ג'מיל: כן רגע. מי היה קצין, קוראים לו שמשון ממראח, זה פתח תקווה
כך: לא גבעת עדה
ג'מיל: גבעת עדה
כך: היה הקצין של מי?

ג'מיל: הקצין של הכפר הזה, הערבים קוראים לו שמשון ממראח
כץ: מה היה אתו?
ג'מיל: כל הבחורים יושבים אחד ליד השני, היה מצביע: אתה לוקחים אותו
ליד הבית, טיק טיק, הרג אותו
כץ: רגע, את כל הבחורים סידרו איפה אתה אומר
ג'מיל: במקום אחד
כץ: איפה?
ג'מיל: על הגורן
כץ: רגע אני רוצה להבין, אתה היית פה ממי שמעת?
ג'מיל: מאשתי
כץ: היא ראתה את זה?
ג'מיל: בוודאי, מה זה,
כץ: מה שם אשתך
ג'מיל: ג'מילה אחסן שורא, היום ח'ליל אחותו של הרופא [מבררים את גילה,
היתה בת 18 בזמן האירועים],
כץ: אני מבין שהיא לא מדברת כל כך טוב עברית?
ג'מילה: ככה
כץ: אבל אני צריך סיפור ממי שהיה במקום, אני רושם את מה שאתה אומר
בשמה
ג'מיל: כן
כץ: כי אתה קיבלת את הסיפור ממנה
ג'מיל: לא רק ממנה, מאימא שלה, אחות שלה הם ראו בעיניים
כץ: אם אתה יכול לקרוא לה רגע, אני רוצה לדעת בדיוק איפה הטבח היה,
איפה הריגה?
[לתרגום: יש לנו סיפור על בית הקברות, ועל שפת הים, אני רוצה לברר]
ג'מיל: אני אסביר לך את זה, אשתי הביאו אותה, [בערבית] כאשר כבשו לקחו
את הבחורים הצעירים לבית הכלא, ואת הבחורות שמו אותם פה סיפרו אחרי
יום מה היה, טנטורה היתה כפר יותר גדול מפרדיס, כל אחד הולך לזיכרון,
בעל הבית רוצה משהו, קמח הוא נותן, כול יום סיפרו, לקח יום יומיים, אמא
שלה הייתה כל יום בוכה, או אימא אחרת בוכה ילד שלה הלך או אבא שלה
מת, כולם בוכים לאללה. אחר כך בא אוטו צבאי ולקח אותם לטול כרם, אתה
הבנת?
כץ: את הנשים?
ג'מיל: האו"ם
כץ: את מי לקחו?
ג'מיל: באו באוטובוס לקחו את כל הבחורות לטול כרם
כץ: אחרי כמה זמן?
ג'מיל: אחרי עשרים יום, והכל הסתיים
כץ: גם את הילדים?
ג'מילה: כל אחת והילדים שלה, והבחורים בבית סוהר
כץ: לקחו אותם יעני לטול כרם, לגבול, השאירו אותם שם
ג'מיל: כן
מתורגמן: : לא זה היה או"ם הכניס אותם לעיר
ג'מיל: לא, הביאו אותם לבית הספר הזה היכן שהיום מוצב מחסום
כץ: כדורי
ג'מיל: כן לבית הספר
כץ: אתה יכול לקרוא לאשתך?

[מדברים בינתיים על ארוע בבית הקפה על הכביש לזיכרון שבו היה מעורב
יעקב המוכתאר]

כץ: יש אפשרות שנשאל את האישה משהו?
ג'מיל: בבקשה, אבל אני אספר לך מה קרה
בסדר, אבל זה היה קודם
[מסביר לאשתו מה רצונו]

אני מהאוניברסיטה, לא הממשלה]

[קטע לא מוקלט]

[כל השיחה בערבית]

ג'מילה: הרגו ליד בית הקברות, את אבו שוכר הרגו שם במקום, אבו שוכר
היה מפקד של החיילים

ג'מיל: זה היה סלים אבו שוכר?

ג'מילה: כן

מתורגמן: אתה מבין זה מה שהיה להם בשמות

כץ: כלומר, עמדו שם יהודים? מי היו?

ג'מילה: הצבא

ג'מיל: היה צבא בבית הקברות, היה צבא בחוף הים, היה צבא בשטח, הם באו
מכול הכוונים,

מתורגמן: מה שחשוב אתה ראית שהרגו אנשים? היכן?

ג'מילה: אני לא ראיתי, ראיתי את ההרוגים

מתורגמן: אתה מבין זה מה שאמר אח שלי, עברו ברחוב

ג'מיל: העמידו אותם אחד, אחד

מתורגמן: אתה שומע היא לא ראתה

ג'מילה: מה שאמר אחי אבו נביל, לקחו אותנו ואז ראינו אנשים הרוגים
ברחובות

מתורגמן: אבל את לא ראית שהורגים?

ג'מילה: לא ראיתי מי שהורג

ג'מיל: אבל ראתה הרוגים ברחוב

מתורגמן: זה סעיף אבו שוקר

ג'מילה: אביו זכרונו לברכה סיפר לי, העמידו אותו ליד ביתו הגדול של אבו
טקנש, אבל לא שמעתי, שמעתי מאבא שלי זכרונו לברכה שקראו שמות

מתורגמן: היא בסך הכול ראתה את האנשים מתים ברחוב

ג'מילה: שמעתי שקראו לסלים אבו שוקר

מתורגמן: : שקראו לו מתוך אנשים והרגו אותו?

ג'מילה: לקחו אותו לבית מוחמד כסב וחיסלו אותו

מתורגמן: תראה כולם מספרים אותו דבר

כץ: לא [נכון], רגע, לקחו אותו הצידה וירו בו?

ג'מילה: כן

כץ: וזה היא כן ראתה?

מתורגמן: לא, אבא שלה, זה אבא שלה סיפר, היא ראתה אנשים הרוגים ברחוב

ג'מילה: כן, בערך עשר או שניים עשר איש, בדרך לבית הקברות

מתורגמן: אתה מבין, קודם כל אספו אותם בשביל להעמיס אותם לפרדיס

ובדרך ראתה אנשים הרוגים ברחובות

ג'מילה: היו שלושה אחים

כץ: רגע בבית הקברות עצמו כאשר הלכתם לאוטובוסים ליד בית הקברות
ראיתם אנשים?

ג'מילה: הביאו אותם בערמות

מתורגמן: היא ראתה ערמות

ג'מילה: כמו דגים
כץ: באיזה שעה זה היה?
ג'מילה: לפנות ערב
מתורגמן: אז כבר העמיסו אנשים בעגלות
כץ: שם הביאו אוטובוסים להעמיס אותן לפרדיס ושם היא ראתה ערמות של
אנשים מתים בעגלות?
ג'מילה: כן בעגלות
ג'מיל: אספו את האנשים בעגלות מתוך הרחובות ומשם הביאו אותם לבית
הקברות, וחפרו בור גדול וקברו אותם, לא אחד אחד
כץ: אתה שמעת?
ג'מילה: אני שמעתי מה שהגיע,
[מדברים על אנשים שיודעים]
ג'מיל: היו שלושה אחים ממשפחת סלבוט היה בין אוספי ההרוגים וראה שני
אחים שלו, ואמר לחייל: אלה שני אחים שלי. והתחיל לבכות. אז החייל אמר
לו: בשביל זה אתה נשאר כאן [אתם]. יאללה הרג אותו, זה סיפורים ששמעה,
אבל לא ראתה
מתורגמן: זה אנשי טנטורה סיפרו לך?
ג'מיל: כן, אנשים שהיו פה בפרדיס
כץ: משפחת סלבוט שני אחים נהרגו והוא היה השלישי שעבד עימם והרגו
אותו?
ג'מילה: כן
ג'מיל: כן בכה התחנן והרגו אותו. יש אחד אחר שעבד עימם מה שמו, גם
אותו רצו להרוג, רצה להרוג אותו בחור אבל באו ממעיין צבי ולא נתנו לו
מתורגמן: זה הסיפור ששמענו מאבו פהמי, אתה הבנת אותו?
כץ: מה השם של הפועל הזה?
ג'מילה: שכחנו
כץ: אבל הוא חי עוד?
ג'מילה: כן הוא בירדן
[מבררים היכן יש עוד היום אנשים מטנטורה]
ג'מיל מספר על הדרך שבה הגברים ניסו להתחבר מחדש עם נשותיהם כאשר
ביקשו לגרש אותם לאחר שהסתיימה תקופת המעצר].
מתורגמן: אתה ראית הרוגים?
ג'מילה: רק ערמות שהביאו אותם
מתורגמן: ולמחרת באו אנשי פרדיס וקברו אותם
ג'מילה: אכן
כץ: כמה מתו שם?
ג'מילה: בין 85 ל 95. ושתי נשים.
מתורגמן: זה כולם אומרים.
כץ: זה כאילו עשו ישיבה [על המספר]
ג'מיל: אחד היה מוכר ביצים, התחבא בתוך הלול לא עזר לו, ירו בו בתוך לול
כץ: בטנטורה?
ג'מיל: כן
מתורגמן: יש שאלה נוספת רשידיה מספרת על מקרה אונס של [נותן שם ראית
את זה?
ג'מילה: לא ראיתי, אבל ראיתי את בעלה נהרג ליד בית הספר
[תדי והמתורגמן מתווכחים אם רשידיה סיפרה להם על בעלה]

יליד טנטורה, היה בן 6 ביום כיבוש הכפר.

[השיחה בעברית]

[שיחת רקע]

כך: בזמן שהתחילה המלחמה בכפר שם, אתה זוכר מה היה עוד לפני זה, או רק את המלחמה עצמה?

אבו עאדל: רק את המלחמה עצמה

כך: בתור ילד, יעני, כמה ימים לפני כן ראית משהו, ידעת משהו?

אבו עאדל: ראיתי מה שראיתי, ידעתי שהייתה מלחמה, שלקחו את הכפר, כל הבחורים הגדולים לקחו אותם לבית סוהר, הילדים האלה והבחורות והזה, זרקו אותנו פה בפרדיס, זה מה שאני זוכר

כך: אחרי שנכנסו לכפר החיילים, מה עשו אתכם, לאן הלכתם?

אבו עאדל: זרקו אותנו שם במקום, ליד הים, אחרי זה לבית הקברות

כך: על חוף הים הייתם ביחד או לחוד?

אבו עאדל: הבחורות והילדים בצד והבחורים בצד

כך: כבר על שפת הים?

אבו עאדל: כן

כך: אתה זוכר בערך באיזה שעה זה היה, היה לילה או היה יום?

אבו עאדל: היה יום

כך: בערך?

אבו עאדל: היה אור, נכנסו בלילה, בבוקר גמרו הכל

[מבררים שעה]

כך: בערך כמה זמן הייתם בחוף הים?

אבו עאדל: בערך שעתיים, אני זוכר שאני ואחי סולימאן רצינו לשתות מים, אז קצין תימני אמר לו קח, אמר לו לא, רק מן מהברז שלו, שאל איפה הבית

שלכם, אמרנו בוא נלך, הלכנו אני וסולימאן והחייל הזה

כך: היה ברז בתוך הקיר?

אבו עאדל: לא, רק בחצר, שתינו החזירו אותנו עוד פעם

מתורגמן: בכל מקרה קשרים נשארים

כך: זה מזכיר את הסיפור של אבו נאיף, שתימני השאיר אותו בחיים, יכול

להיות שזה אותו סיפור. כן, אתם הייתם שעתיים על חוף הים, מה אתה ראית,

מה עשו החיילים עם האנשים?

אבו עאדל: לא עשו כלום

כך: כולם ישבו?

אבו עאדל: כולם

מתורגמן: האם הרגו מישהו?

אבו עאדל: אחרי זה העבירו אותנו לצד שני, לבית הקברות, ומשמה כל אחד

מה שיש לו נשק, הביא הנשק, ואז היו הורגים אותו

כך: רגע, רגע,

אבו עאדל: זה מה שאני זוכר

כך: אתה אומר שהגעתם לבית הקברות לקחו את כל הבחורים?

אבו עאדל: את מי שהיה לו נשק

כך: אבל לא היה כבר נשק?

אבו עאדל: מי שהיה לו נשק קודם

כך: איך ידעו?

אבו עאדל: לא ידוע איך יודעים

מתורגמן: הרשימות
אבו עאדל: כל אחד קוראים לו בשם שלו, יבוא
כץ: רגע זה אני צריך לדעת בדיוק, שאתם הגעתם לבית הקברות הבחורים היו
בצד אחד הנשים והילדים בצד שני?
אבו עאדל: כן
כץ: כולם עמדו שם?
אבו עאדל: כן
כץ: עכשיו מה קרה? בא מפקד קצין
אבו עאדל: מפקד בטח
כץ: הקריא שמות
אבו עאדל: כן, כן יש לו רשימות, מי נתן לו רשימות אני לא יודע, אולי
המוכתאר
מתורגמן: [אומר שם של מישהו]
אבו עאדל: אני לא יודע מי, היה לו רשימות, כל אחד היה ברשימה
כץ: רק של בחורים?
אבו עאדל: תשמע, כל אחד שהיה לו נשק לא חזר בכלל, היחידי שחזר היה
אבא שלי
כץ: והיה לו נשק?
אבו עאדל: היה לו
כץ: אז למה חזר?
אבו עאדל: למה הנשק שלו
כץ [קוטע אותו]: אני לא כועס שהוא חזר
אבו עאדל: אני לא יודע, לא השתמש בנשק, הראה לשוטר
כץ: אהה, הנשק שלו לא עבד בכלל והראה להם את זה
אבו עאדל: לא עבד, היו בודקים
כץ: לפי הריח, יעני
אבו עאדל: הביא אותו בחזרה, אני לא יודע בדיוק, אבא שלי יספר לך יותר
טוב, הביא אותו שמשון
כץ: שמשון מה?
אבו עאדל: זה המפקד הגדול, שמשון מפרדס חנה
מתורגמן: גבעת עדה
אבו עאדל: כן, הוא היה אחראי שמה, הוא הסביר למה לקח אותו, אמר לו יש
לך נשק, אמר לו לא השתמש בכלל רק בשביל ירי ציפורים
מתורגמן: רובה צייד
כץ: לקחו את הבחורים לאן?
אבו עאדל: איזה בחורים?
כץ: אלה שהיה להם נשק
אבו עאדל: הרגו אותם על המקום,
כץ: אתה ראית?
אבו עאדל: לא רק שמעתי
כץ: מאיזה מרחק זה היה?
אבו עאדל: זה היה ליד הבית שלהם, הינו שומעים, כולנו שמענו ילדים זקנים
כץ: רגע אתם הייתם בבית הקברות, אז איך הגיעו לבית?
אבו עאדל: הבית היה קרוב
מתורגמן: שמעו את היריות?
אבו עאדל: בטח
כץ: מה שאני לא מבין, כולם היו בבית הקברות, אז לקחו את הבן אדם אליו
הביתה?

אבו עאדל: כן
 כץ: למה?
 אבו עאדל: שיביא הנשק שלו
 כץ: הלכו עם הבן אדם לבית הוא הוציא את הנשק ואז ירו בו
 אבו עאדל: כן, זה היה ככה, אנחנו רואים שלוקחים הבן אדם, שומעים,
 חושבים שיחזרו עם הבן אדם,
 מתורגמן: זה היה בים או בבית הקברות?
 אבו עאדל: בבית הקברות
 מתורגמן: היו כאלה שאמרו לנו שראו את זה בים
 אבו עאדל: לא, לא
 מתורגמן: ששם היו הילדים והנשים, כך אמר..
 כץ: כמה אנשים בערך לקחו?
 אבו עאדל: את זה אני לא יודע
 כץ: אבל אתה ראית שעומדים עם הרשימות?
 אבו עאדל: כן, זה מה שאני זוכר, ככה עומדים, עשר, עשרים אני לא זוכר
 מתורגמן: אני שמעתי את הסיפור הזה, שהאשימו את [נותן שם של מישהו שכך
 כבר ראיין] הכין את הרשימה, שהוא שיתף פעולה
 כץ: אז יש לו סיבה טובה לרצות שכל מי שהיה שם לא יחיה
 מתורגמן: אולי בגלל זה, הוא יודע שהוא חי, הוא לא רוצה להגיד לך, זה מה
 שאני שמעתי, שהרביצו לו בתוך הכפר
 כץ: לאיש [נותן את השם]
 מתורגמן: כן נתנו לו מכות
 כץ: כי הוא לא היה מהמקום?
 מתורגמן: לקחו לא את הרובה, והוא בא עם היהודים, אפילו שמעתי סיפור,
 שאם מישהו הכיר אותו הרגו אותו מיד, אבל יכול להיות שזה לא נעים לו, יש
 שכנים בכפר [חוזר בערבית לסיפור לאבו עאדל]

10. סולימאן אבו נדא [אחיו של מוחמד ובנו של זוהדי]

יליד טנטורה, היה בן 10 ביום כיבוש הכפר
 [השיחה מתנהלת בעברית]

כץ: בן כמה היית אז?
 סולימאן: בן 10
 כץ: זה גדול, אתה זוכר דברים שהיו שם?
 סולימאן: לא הרבה
 כץ: [מסביר את שיטת עבודתו] אנשים לא זוכרים או לא רוצים לדבר,
 סולימאן: היתה מלחמה
 כץ: אבל היה גם הרג ועל זה אני רוצה שתספר לי כמה שאתה יכול, אני
 שמעתי מהאבא ולא את הכול אני בטוח שהבנתי ואולי הוא לא הכול זוכר
 בגלל הגיל, בוא נבדוק את זה,
 [רושם פרטים אישיים]
 כץ: מה אתה זוכר מהלילה של המלחמה, אתה אני מבין ישנת?
 סולימאן: כן
 כץ: אתה זוכר בערך באיזה שעה התעוררת?
 סולימאן: בשעה 1
 כץ: ומה אתה זוכר?

סולימאן: יצאנו מהבית לשכנים

כץ: כן

סולימאן: והיה יריות, שמעתי והערתי את האימא תשמעי יש בבית הספר שלנו

שהיה בדיוק בכניסה

כץ: והבית שלכם היה רחוק ממנו

סולימאן: בטח, היה באמצע הכפר

כץ: אז רגע אתה ראית מרחוק

סולימאן: שמעתי מכוון בית הספר, הערתי את האימא אז שמענו טוב, אמרנו

נלך לשכנים, וכל הכפר כבר היה בחוץ, זה לא שמענו מקודם, מתחילת הבוקר

ראינו את החיילים הישראלים באמצע הכפר

כץ: שהחיילים היו בתוך הכפר באיזה שעה זה היה בערך?

סולימאן: בשעה שבע, לא היה בכפר חושך בכפר [מברר עם אביו עם השעה

סבירה]

אני חייב להביא את הגרסאות, עשה לי טובה ספר לי מה אתה זוכר רק [שוב

מסביר את שיטת העבודה]

כץ: אז אתה אומר בשבע נכנסו החיילים ומה היה הלאה?

סולימאן: התחילו לאסוף את האנשים

כץ: לאן אספו?

סולימאן: ליד הים

כץ: אספו אותם ביחד או לחוד?

סולימאן: גברים לבד והבחורות לבד

כץ: והילדים?

סולימאן: הילדים עם האימא שלהם, לקחו אותנו ליד בית הקברות, עכשיו זה

בית..

כץ: לבית הקברות

סולימאן: כן

כץ: מה היה שמה?

סולימאן: באו משאיות, הגברים לבית הסוהר הנשים והילדים לפרדים

כץ: אחרי שהתאספו כולם היה עוד איזה שהוא ירי, שהרגו אנשים, היה משהו?

סולימאן: אני לא ראיתי, אבל היו הרבה הרוגים, היו אוספים אותם

כץ: אבל איך נהרגו, בזמן המלחמה?

סולימאן: אני לא יודע, אנחנו ראינו

כץ: מהרגע שהייתם בשפת הים ביחד באיזה מרחק הייתם מהבחורים?

סולימאן: כמעט מאה מטר

כץ: שם במקום הזה היו יריות

סולימאן: ליד החוף לא

כץ: שם במקום לקחו איזה אנשים לעוד מקום, לבית לקחת נשק

סולימאן: מליד הים, בטח, היו אנשים לוקחים לפי הרשימות שיביא את הרובה

שלו

כץ: ומה עשו, לקחו את הבנאדם הביתה וחזרו אל המקום?

[מתערב בשיחה ג'מיל אבו נדא, אחיו של סולימאן ושל מוחמד שהיה תינוק

בזמן המלחמה]

ג'מיל: יש אנשים שלא זכרו שראו על הנשק שלהם שהוא עבד בזמן המלחמה,

אז לא יחזרו

כץ: יעני גמרו אותו על המקום

ג'מיל: כן, מי שלחם בלילה

כץ: איפה חיסלו אותם בבית שלהם?

ג'מיל: כן

כץ: ויש כאלה שכן חזרו?
 ג'מיל: כן יש
 כץ: יעני מי שהוכיח שהנשק לא ירה?
 ג'מיל: כן
 כץ: אתה זוכר מי ניהל את העניין הזה, איך זה הלך, מי החזיק את הרשימות?
 ג'מיל: אני לא זוכר את השם שלו
 כץ: זה היה בן אדם אחד, כמה? לפני שאיך אומר סולימאן עמדו עם רשימות
 ביד השאלה היא
 ג'מיל: כן הם תפסו רשימות בא קצין היה לו רשימה ביד
 כץ: אבל מי הקצין הזה?
 ג'מיל: של ישראל?
 כץ: כן
 ג'מיל: שמשון
 [כץ מסביר את שיטת עבודתו]
 כץ: עכשיו השאלה, לקחו אתכם לבית הקברות אחר כך, בבית הקברות היה
 משהו עוד?
 ג'מיל: לא, לפי מה ששמעתי את הזקנים שאלה שכבשו את הכפר ריכזו את
 כולם בחוף הים, נשים לבד וגברים לבד ואחרי זה בא הקצין של הארגון
 והתחיל ללכת על יד החברה שישבו שם, ומי שראה אותנו, איך זה היה על פי
 שמוצא בחן עיניו או על פי גובה
 כץ: זיהה אותם זאת אומרת?
 ג'מיל: כן זיהה אותנו או שהכיר אותם, היה אומר זה, היה בא חייל לוקח אותך
 לבית הקברות וחוזר בלעדיו, זה מה ששמעתי מהיסטוריה של הזקנים שהיו שם
 [כץ מסביר על מחקרו; המשך לא לעניין]

11. דרוויש אבו-שאב, לשעבר דרוויש מופתח. ראיון שנערך ב-19 בינואר 2001.

מונולוג:

אחרי כיבוש הכפר היינו כל המשפחה, אני, אימא, אחים ואחיות ואבא שלי
 ודוד מצד אימא ואחד בשם נמר דיב ג'רבאן מג'סר אל-זרקא. אחרי הכיבוש
 בבוקר נכנסו חיילים לחדר שלנו ולקחו את שלושת הגברים אבא, הדוד ונמר.
 אותנו הנשים והילדים לקחו לרחבת הכפר. הייתי אז בן שמונה ואני זוכר
 הכל. בכיכר, בתוך הזמן שיישבנו בו, בקצה שלו יש שם חדר עם ארבע קירות
 ששימש כחנות קטנה והיו מביאים, אני זוכר פעם אחת הביאו בחורים לקיר של
 החדר הזה מבחוץ, אל הקיר וידיהם על העורף והמצח על הקיר ובא מישהו
 מאחור וירה בהם. לא זוכר כמה אנשים אבל אבי הייה בניהם. לא זוכר בדיוק
 כמה. אחר כך סיפרו לי שהיו עוד. אחר המקרה הזה לא זוכר בדיוק אם וכמה
 היו. אחר כך העבירו אותנו לשפת הים. כל הילדים והנשים ושם הביאו חיילת
 שהייתה מכניסה הנשים לחדר ומחפשת עליהם כסף וזהב ולוקחת להם.
 הבחורה הזו הביאו אותה לחפש אם בחורה החביאה כסף כאילו יש לה מחזור
 או יש שם כסף וזהב. וזה סיפרו הבחורות שיצאו מהחיפוש. אחר כך העבירו
 אותנו דרך הכפר והרחבה היכן שהיינו קודם לבנין בית החרושת לזכוכית.
 בהליכה מהרחבה לבניין הזה, משני צדיו היו שיחי סברס והשביל היה צר
 ואנשים צפופים אחד לשני לא רואים מה יש למטה, אבל אני ראיתי שדרכת
 על גופות של אנשים ששכבו שם הרוגים משני צדי הסברס. לא יודע אם נהרגו
 בקרב או לאחר מכן. העובדה היא שאת אבא שלי הרגו לאחר הכניעה. לקחו
 אותו מן הבית. בינתיים הביאו משאיות צבאיות והעלו אותנו על משאיות כדי

להעביר אותם אני לא יודע לאן, לירדן לסוריה, בכל מקרה לחוץ לארץ. הרבה לקחו לגבול ירדן. אבל ביציאה מטנטורה לפרדיס עמד בכביש המוחתאר של פרדיס דאז ודיבר עם החיילים אן עם הקצין שיש משפחות שאולי לא מעוניינות ללכת לירדן, אולי יישארו אצלנו. אז אנחנו משפחתנו, עם המשפחה השנייה שאצלם שכרנו חדר, משפחת מסרי, נשארנו בפרדיס. כשעלינו על המשאית, בינתיים, עד שהעלו את כולם באה עגלה עם סוס, שהשתייכה למשפחת מסרי, עם שני סולמות משני הצדדים, עמוסה בהרוגים. בינתיים, כי אנחנו היינו מול בית החרושת לזכוכית, לא רחוק מבית הקברות. שני בחורים לקחו מן הכפר וחפרו בור ושפכו את ההרוגים בתוך הבור וכיסו אותם. לפני ששפכו אותם ראיתי את אבא שלי בראש הערימה של הגופות. אני הספקתי לראות את העגלה הו עם אבא שלי, אבל לא ידוע אם הגיעו אז עוד עגלות.